

UDK: 712:712.25(682.131)

DOI: 10.5379/urbani-izziv-2016-27-01-003

Prejeto: 17. 7. 2015

Sprejeto: 12. 3. 2016

Leani DE VRIES

Nico KOTZE

Revitalizacija parkov in odprtih prostorov v središču Johannesburga

Kljub procesu »vračanja v mestno središče«, značilnem za določene otoke v središču Johannesburga, nekateri opazovalci preučevano območje še vedno dojemajo kot propadajoče in ga povezujejo s kriminalom. Čeprav so parki in odprti prostori v Johannesburgu zadnja desetletja propadali, se zdaj obnavljajo. V članku avtorja preučujeta velikost odprtih prostorov in parkov, dostopnih prebivalcem mestnega središča, in kako prijazni so ti uporabnikom. Poleg tega ocenjujeta njihovo trenutno stanje ter raven in učinkovitost razpoložljivih vzdrževalnih storitev. Avtorja preučujeta tudi strategije prenove, ki jih je uvedla mestna občina Johannesburg, na njihovi podlagi pa tudi posebna določila, ki jih je za parke in odprte prostore sprejel lokalni metropolitanski svet. Ugotovitve kažejo,

da je sanacija parkov in odprtih prostorov ustrezno vključena v načrte mestne prenove, vendar določene omejitve ovirajo izvedbo tovrstnih izboljšav. Edinstvena dinamika mestnega središča pomeni velik izziv pri vzdrževanju parkov in odprtih prostorov, zato jo je treba ustrezno razumeti in načrtovati ustrezne ukrepe. Pojavlja se tudi potreba po pravičnejši in učinkovitejši dodelitvi virov in po oblikovanju učinkovitejših partnerstev. Končna ugotovitev raziskave je, da bodo potrebe skupnosti zadovoljene šele, ko bodo tovrstna upravljavska vprašanja postavljena v ospredje in se bodo začela ustrezno reševati.

Ključne besede: Johannesburg, parki, sanacija, mestno središče, propadanje mesta

1 Uvod

Propadanja središča Johannesburga ne moremo ustrezno razumeti brez upoštevanja vpliva apartheida na naselja v Južnoafriški republiki. V poslovnih središčih mest v državi je ta vpliv dokaj jasen, saj so bili ti predeli med apartheidom namenjeni izključno belcem. Ker so imeli nebelci do teh območij omejen dostop, so bili omejeni na mestno obrobje (Bollens, 1998). Zaradi bega belskih podjetij in prebivalcev v Randburg, Sandton in Midrand nekoliko severneje od Johannesburga v 70. in 80. letih 20. stoletja je začelo središče Johannesburga propadati in se močno spreminjati. Stavbe so se opuščale, infrastruktura je začela propadati, prej prevladujoče belsko prebivalstvo pa je zamenjalo hitro rastoče temnopolto prebivalstvo, ki prej ni imelo dostopa do mestnega središča (Young, 2012).

Mestno središče rastočemu prebivalstvu, ki je imelo vse večje zahteve, ni moglo zagotoviti ustreznih storitev in infrastrukture (Garner, 2011). Postalo je znano kot predel mesta, v katerem prevladujejo revni prebivalci (Winkler, 2009), zaradi česar je v procesu naglega propadanja doživelo več preobrazb. Po petih desetletjih propadanja se zdaj mestno središče s svojo mrežo parkov in odprtih prostorov spopada s številnimi težavami, kot je na primer hitro rastoče prebivalstvo (Murray, 2011, in Todes, 2012). Poleg tega je to končna destinacija za veliko število imigrantov, zlasti tistih iz Podsaharske Afrike (Landau in Gindrey, 2008, ter Rogerson in Rogerson, 2015). Rastočemu prebivalstvu je nujno treba zagotoviti ustrezne storitve, infrastrukturo, delovna mesta in s tem boljše možnosti za preživetje (Rudolph idr., 2012, ter Rogerson in Rogerson, 2015).

Že skoraj dve desetletji si v Johannesburgu prizadevajo oživiti mesto in ga preobraziti v »afriško mesto svetovnega merila« (Rogerson, 1996 in 2004, ter Rogerson in Rogerson, 2015). Kljub tem prizadevanjem in dejstvu, da je Johannesburg v gospodarskem središču Južnoafriške republike, je mesto le redko vključeno v državne urbanistične raziskovalne programe (Visser in Roger, 2014, ter Rogerson in Rogerson, 2015), ki so izjemno pomembni za razumevanje in odpravljanje propadanja mest ter spodbujanje mestne prenoje.

Kot drugod po svetu tudi v Johannesburgu poteka proces »vračanja v mestno središče«, katerega glavni nosilci so mladi prebivalci predmestij, ki želijo imeti določeno vlogo v velikem mestu in biti del tega, kar ponuja (Piiparinen, 2013, in Walsh, 2013). V dveh najstarejših predelih v središču Johannesburga (City and Suburban in Jeppestown) je bila v okviru zasebnega projekta zgrajena soseska Maboneng, ki tem novim mestnim prebivalcem zagotavlja urbani življenjski prostor (Walsh, 2013). Še eden od delov mesta, ki doživljajo hitre spremembe, je Doornfontein, v katerem proces prenoje temelji predvsem

Slika 1: Mestno središče in neformalne trgovine (foto: Nico Kotze)

na gradnji študentskih stanovanj (glej tudi Donaldson idr., 2014). Kot navaja Tanja Winkler (2013), središče Johannesburga kljub velikim vsotam denarja, ki so že bile vložene v njegovo sanacijo, razen omenjenih izoliranih otokov prenoje še vedno propada (glej sliko 1). Za številne opazovalce in rumeni tisk zlasti soseska Hillbrow ostaja vzorčni primer propadajočega mestnega območja, na katerem vlada kriminal (Schnehage, 2012). Ivor Chipkin je že leta 2005 opozoril, da bi bilo treba središče Johannesburga sanirati, in sicer v sodelovanju z zasebnim sektorjem, ki v procesu prenoje velja za boljšega partnerja.

Parki in odprti prostori okoliški skupnosti zagotavljajo raznovrstne funkcije in koristi, zato jih je treba upoštevati pri poskusih prenoje propadajočih mest (Thwaites idr., 2005; Page in Connell, 2010; Özgüner, 2011; Bratina Jurković, 2014; Cerar, 2014, ter Pompe in Temeljotov Salaj, 2014). Potrebe in zahteve družbeno in kulturno raznolikih skupin bi bilo treba upoštevati v urbanističnih programih za parke in odprte prostore, ki bi tako ustrezno izpolnjevali svoj namen v modernem urbanem okolju (Bollens, 1998; Chiesura, 2004, in Goličnik, 2008). Dostop do parkov in odprtih prostorov je osnovna človekova pravica, in ob upoštevanju trenutnih poskusov spodbujanja prenoje v Johannesburgu bi bilo treba tem »zelenim pljučem« nameniti zadostno pozornost, saj lahko prispevajo k prenovi in oživitvi mesta.

Avtorja v raziskavi preučujeta enega od vidikov poskusov prenoje, ki potekajo v mestu, in sicer sanacijo parkov v središču Johannesburga. Raziskava je razdeljena na pet delov. V prvem delu sta pojasnjena propadanje mestnega središča in potreba po urbani prenovi, v drugem so predstavljeni območje raziskave in raziskovalni cilji, v tretjem so analizirani funkcije ter koristi parkov in odprtih prostorov na mestnih območjih in v četrtem so predstavljeni izboljšave v desetih parkih v središču Johannesburga, vključenih v raziskavo. V zadnjem poglavju so podana priporočila in predstavljene sklepe ugotovitve.

2 Raziskovalno območje in raziskovalni cilji

Po podatkih Martina Murrayja (navedeno v Rogerson in Rogerson, 2015) ima vlemesto Johannesburg približno 3,9 milijona prebivalcev, zaradi česar je eno največjih afriških mestnih območij. Razdeljeno je v sedem okrožij ali regij (od A do G). Raziskava se osredotoča na okrožje F, ki vključuje mestno središče in sosese v predmestju Johannesburg South (glej sliko 2). Območje raziskave pokriva mrežo desetih parkov, ki so naključno porazdeljeni po mestnem središču in jih obkrožajo številne ceste. Obsega sosese Berea, Hillbrow in Joubert Park, meji pa na sosesi Braamfontein in Doornfontein. Zamejujejo ga te ulice: Albertina Sisulu Street na jugu, Louis Botha Avenue na severu, Harrison Street in Clarendon Place na zahodu ter Joe Slovo Drive na vzhodu. Parki tako spadajo v različna območja mestnega središča, od trgovskih do stanovanjskih. V raziskavo je vključenih teh deset parkov: park ob ulici Nugget Street, parka na severnem in južnem delu ulice End Street, Joubertov park, park Attwell Gardens, park Ernesta Oppenheimerja, park Aleca Gorschela, Tudhopov park, park J. Z. de Villiersa in Mitchellov park (glej sliko 3).

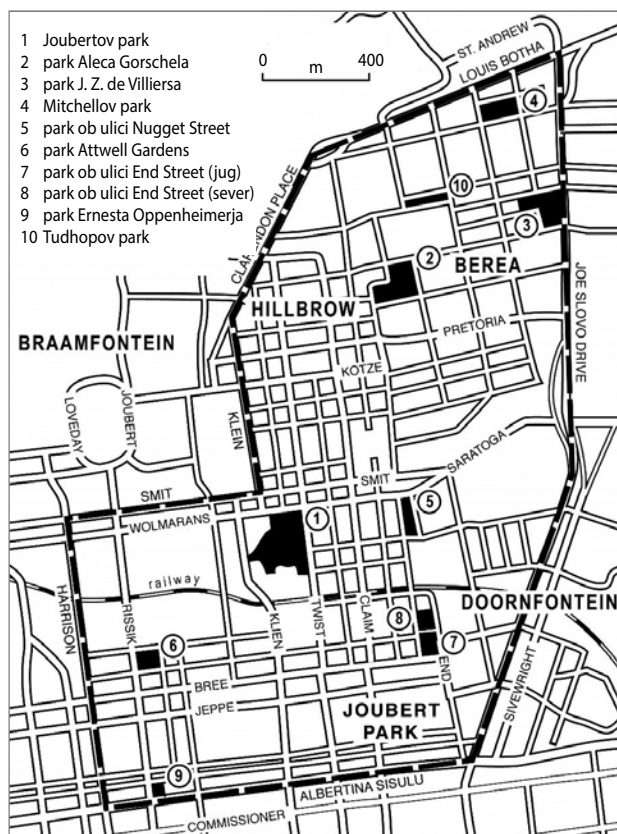
Cilji raziskave so bili:

- določiti velikost odprtih prostorov in parkov, ki so na voljo prebivalcem mestnega središča;
- analizirati trenutno stanje in vzdrževanost parkov, vključenih v raziskavo;
- preučiti strategije prenove, ki jih je uvedla mestna občina Johannesburg, ter posebne določbe v teh strategijah, ki se nanašajo na parke in odprte prostore.

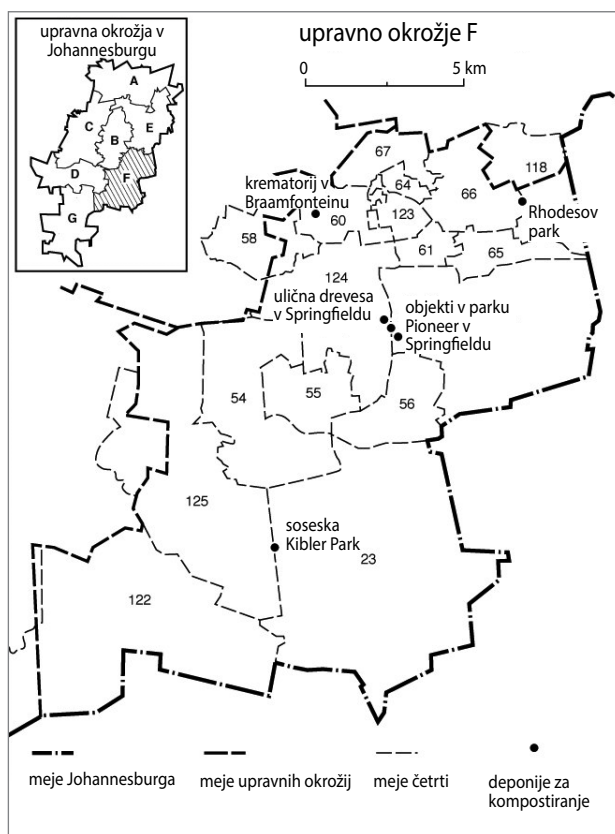
Za uresničitev zastavljenih ciljev sta avtorja v raziskavi uporabila več različnih metod, s pomočjo katerih sta preučila težave, s katerimi se spopadajo parki v središču Johannesburga. Določila sta lokacijo parkov in odprtih prostorov ter z upravnico okrožja F opravila polstrukturirani intervju, da bi dobila informacije o stanju in vzdrževanosti obravnavanih desetih parkov. Med junijem 2014 in julijem 2015 sta opravila tudi več terenskih ogledov parkov, da bi preverila, ali se zares vzdržujejo (kot je to zagotovila lokalna uprava).

3 Parki in odprti prostori: vloge in koristi

Mesta oziroma mestna območja so okolja z najrazličnejšimi vlogami, vključno s trgovskimi, upravnimi, stanovanjskimi in prostočasnimi oziroma rekreativnimi (Page in Connell, 2010). Odprti mestni prostori so pomembni, ker opravljajo različne vloge v mestu, prinašajo pa tudi najrazličnejše neposredne in

Slika 2: Parki v središču Johannesburga (ilustracija: Leani de Vries)

Slika 3: Upravna okrožja v Johannesburgu (ilustracija: Leani de Vries)

posredne koristi. Poleg tega so dragoceni zato, ker zadovoljujejo družbene, psihološke, okoljske in zdravstvene potrebe okoliške skupnosti (Chiesura, 2003). Raziskave so pokazale, da je psihološko in fizično zdravje ljudi, ki redno obiskujejo parke, običajno boljše kot zdravje tistih, ki parkov in odprtih prostorov ne obiskujejo redno (Chiesura, 2003). Taki prostori lokalni skupnosti omogočajo, da zniža raven stresa in poviša raven telesne pripravljenosti. Dostop do odprtih prostorov močno koristi tudi otrokom, ki se lahko v njih igrajo. Raziskave so pokazale, da to izjemno blagodejno vpliva na psihološki in kognitivni razvoj otrok (Page in Connell, 2010). Za parke na družbeno in kulturno raznovrstnih območjih ter tudi v odprtih prostorih na splošno je pomembno ustrezno načrtovanje. Halil Özgüner (2011) poudarja, da je treba mestne parke in odprte prostore zasnovati in upravljati učinkovito, če želimo, da uspešno zadovoljujejo potrebe, povezane z družbeno in kulturno raznolikostjo skupnosti, ki živi v bližini. Michèle Jolé (2008) ter William Solecki in Joan Welch (1995) prav tako poudarjajo velik pomen zelenih odprtih prostorov za raznovrstne skupnosti, ki živijo v njihovi bližini in jih obiskujejo. Kot navaja Emily Thompson (2002), morajo biti odprti prostori v mestih »čudoviti kraji«, ki spodbujajo družbeno kohezijo in enakost. Kakovost mestnih območij je torej odvisna od tega, ali so taki odprti prostori vključeni v načrtovalske in upravljalvske strategije (Council for the Environment, 1989). Kljub temu odprti mestni prostori še vedno pritegnejo precej manj politične pozornosti, kot bi bilo potrebno (Chiesura, 2003).

Na odnos med prebivalci in okoliškim odprtim prostorom ter skupne koristi, ki jih ta območja ponujajo, lahko vpliva tudi razporejenost odprtih prostorov na določenem območju (Thwaites idr., 2005). Patrick Mwendwa in Richard Giliba (2012) priporočata enakomerno razporeditev, pri kateri lahko velikost odprtega prostora ustrezno zadovolji potrebe okoliškega prebivalstva. Razdalja med prebivališčem in najbližjim odprtim prostorom poleg tega določa tudi funkcionalnost tega prostora na mestnem območju. Ljudje, ki pogosteje obiskujejo parke, običajno živijo v bližini takih prostorov (Mwendwa in Giliba, 2012). Druge raziskave so nakazale potrebo po mreži več manjših, med seboj povezanih odprtih prostorov, ki je namesto velikemu, temu namenjenemu odprtemu prostoru v mestu bolj podobna mozaiku. Predlog je za današnjo družbo smiseln, saj v večini razvitih mest primanjkuje zemljišč za zelene odprte prostore (Thwaites idr., 2005). Poleg tega naj bi bila trajnostna mesta kompaktna ter opravljala najrazličnejše vloge in rabe, prav tako pa bi morala biti sposobna vključevati mrežo manjših odprtih prostorov. V primeru newyorškega Centralnega parka bi skupnosti bolj koristila mreža več manjših parkov kot samo en velik park (Thwaites idr., 2005). Emily Talen (2010) navaja, da je prostorska razporeditev parkov in drugih javnih dobrin pomembna determinanta blaginje in družbene pravičnosti. V zvezi z blaginjo poudarja, da morajo prebivalci sosesk z nižji-

mi prihodki običajno prehoditi večje razdalje, da pridejo do odprtih prostorov. Uporaba in sposobnost uresničitve potenciala teh javnih dobrin na strani lokalnih skupnosti, ki živijo v bližini parka, je omejena zaradi negativnih asociacij, povezanih s temi območji, kot je na primer visoka stopnja kriminala (Talen, 2010).

Mestna prenova ponuja rešitev problema propadanja mest, uresničimo pa jo lahko z uporabo učinkovitih načrtovalskih metod. Gre za proces, ki običajno sledi obdobju propadanja v mestih in ga lahko opredelimo kot »sanacijo ali obnovo starejših mestnih predelov, vključno z njihovimi poslovnimi območji« (Gibson in Langstaff, 1982: 12). Ob fizični obnovi je pomembno tudi to, da se odnos skupnosti prav tako pozitivno spremeni (Thwaites idr., 2005). Drug pomemben vidik urbane prenove, ki je hkrati glavna tema tega članka, je priznavanje pomena zelenih odprtih prostorov, saj postane mesto zaradi njih privlačnejše, poleg tega pa povečajo tudi estetsko, zgodovinsko in rekreativno vrednost okolice (Chiesura, 2003, in Giliberti, 2013). Mwendwa in Giliba (2012) tako navajata, da oblikovalci politike ne bi smeli zanemarjati vloge odprtih prostorov na urbanih območjih. Ukrepi, povezani z načrtovanjem odprtih prostorov, bi morali biti vključeni v splošne načrtovalske programe mest, saj lahko le tako ustrezno zadovoljimo potrebe prebivalstva (Enger, 2005, ter Zhang idr., 2012). Odprti prostori pritegnejo več ljudi in naložb, zaradi česar imajo obnovitveni vpliv na urbana območja in povečajo njihovo tržno vrednost.

Veliko se lahko na primer naučimo iz mestne prenove Birminghama. Njegova prenova je pravzaprav temeljila na ureditvi novega mestnega parka, zato jo britansko ministrstvo za promet (Department for Transport, Local Government and Regions, 2002) uporablja kot vzorčni primer za to, kako vse več mest izkorišča potencial svojih parkov in odprtih prostorov. Kot sestavni deli procesa mestne prenove, ki lahko zadostijo potrebam novega mestnega življenjskega sloga in mesta z visoko kakovostjo življenja, naj bi imeli odprti prostori »obnovitveni potencial« (Thwaites idr., 2005). Kot navaja Anna Chiesura (2003), se zamisel mesta z višjo kakovostjo življenja vse bolj povezuje s pojmom zelenega odprtega prostora, pomenom zagotavljanja ustreznih odprtih prostorov in omogočanjem dostopa do njih.

4 Ureditev in sanacija parkov v Johannesburgu

Svet za znanstvene in industrijske raziskave (ang. *Council for Scientific and Industrial Research*, v nadaljevanju: CSIR, 2012) je objavil smernice za zagotavljanje družbenih ugodnosti in infrastrukture v Južnoafriški republiki, ki se nanašajo

na različne oblike naselij, od metropolitanskih območij do odmaknjenih podeželskih vasi. V skladu z njimi naj bi južnoafriška metropolitanska območja imela manj kot 0,5 ha odprtih prostorov (parkov, športnih objektov in pokopališč) na 1.000 prebivalcev (CSIR, 2012). To je precej manj, kot določajo mednarodni standardi, in po poročanju mestne občine Johannesburg (City of Johannesburg, 2014) odprti prostori v središču mesta še zdaleč ne dosegajo mednarodnega standarda dveh hektarjev na 1.000 prebivalcev.

Razvojna agencija mesta Johannesburg (ang. *Johannesburg Development Agency*, v nadaljevanju: JDA) je bila ustanovljena leta 2001, pri čemer je bila njena glavna prednostna naloga prenova mestnega središča. Agencija vlaga tako v odmevne kot tudi v manj opazne projekte (Bethlehem, 2013), med katerimi so nekateri namenjeni izboljšanju javnega okolja, vključno s parki v mestnem središču. Kot poroča Monyane Mapetla (2006), se JDA trenutno ukvarja z vodenjem načrtovalskih in gradbenih projektov v središču mesta, zato je pomemben déležnik, ki ga je vredno upoštevati. Poleg tega je bila leta 2000 kot déležnik v mestni občini ustanovljena družba Johannesburg City Parks and Zoo, ki skrbi za več kot dva tisoč parkov v občini. V skladu z vizijo mesta Johannesburg je cilj družbe preobraziti mesto v »zeleno, čisto, ohranjeno in dejavno afriško mesto po svetovnih merilih« (Johannesburg City Parks and Zoo, 2014).

Johannesburg je razdeljen v sedem okrožij. Mestno središče, ki je predmet te raziskave, je v okrožju F in obsega 19 četrti in šest parkov (glej sliko 3). Parki v mestu so razvrščeni na glavne, urejene in slabo urejene parke, njihovo vzdrževanje pa je načrtovano glede na to, v katero od teh kategorij spadajo. Johannesburg City Parks and Zoo pa se ne drži priporočenih urnikov vzdrževanja in parke običajno čisti samo takrat, kadar se za to pokaže potreba.

Po besedah Ipeleng Dube (2014), višje upravnice pri družbi Johannesburg City Parks and Zoo, odgovorne za okrožje F, so parki v okrožju F razvrščeni glede na svoje značilnosti, na podlagi katerih se določijo urniki njihovega vzdrževanja. Glavni parki veljajo za »najprestižnejše« parke, ki zahtevajo tedensko vzdrževanje. Običajno gre za večje parke v Johannesburgu. Urejeni parki so običajno lokalni parki posameznih skupnosti, ki se vzdržujejo na 21 dni, neurejeni pa se vzdržujejo samo enkrat na 60 dni. Neurejeni parki so veliki odprti prostori, ki se večinoma nahajajo v starejših predmestjih ali nekdanjih prikrajsanih območjih, kot je predmestje Johannesburg South, ki spada v okrožje F. Izzivi, povezani z vzdrževanjem parkov v središču mesta, so edinstveni v primerjavi z drugimi parki v mestu, saj se spopadajo z različnimi ovirami. Prvič, v mestnem središču je vzdrževanje in varovanje potrebno pravzaprav vsak dan, kar otežuje sestavljanje in ustrezno upoštevanje ur-

Slika 4: Sanacija parka Aleca Gorschela leta 2015 (foto: Nico Kotze)

nikov. Drugič, omejeni proračuni in časovne omejitve ovirajo ustrezno vzdrževanje. Dodaten dejavnik sta tudi pomanjkanje delovne sile in neustrezna usposobljenost delavcev. I. Dube ocenjuje, da od njihovih 140 uslužbencev samo 66 teh opravlja delo, povezano z vzdrževanjem. To je veliko premalo glede na to, da okrožje F ob mestnem središču obsega tudi predmestje Johannesburg South in ima več kot 230 parkov, ki skupaj pokrivajo 6.288 ha.

Obravnavanih deset parkov v središču mesta je različne velikosti, od 2.800 m² (Tudhopov park v soseski Berea) do 38.500 m² (Joubertov park v poslovnem središču Johannesburga; glej preglednico 1). Med njimi je samo Joubertov park uvrščen med glavne parke, ki se vzdržujejo vsakih sedem dni. Drugih devet parkov spada med urejene parke, ki se vzdržujejo vsakih 21 dni, kar pomeni, da se čistijo samo enkrat na tri tedne. Med desetimi parki na preučevanem območju jih je osem ograjenih z ograjo, ki se ponoči zaklepa, kar naj bi preprečilo vandalizem. To pa je v nasprotju s funkcijo in namenom teh rekreacijskih območij, saj prebivalcem preprečuje prost dostop. Neki uradnik iz družbe Johannesburg City Parks and Zoo je na odprtem sestanku leta 2014 priznal, da so največji stroški vzdrževanja parkov povezani s popravilom poškodovanih ograj, s katerih so pokradeni železni deli, ki se nato prodajo kot staro železo.

Največja parka v središču Johannesburga sta Joubertov park in park Aleca Gorschela. Joubertov park je največji in najstarejši (iz leta 1906), nahaja pa se v poslovnem središču mesta. Med letoma 2012 in 2014 je bilo v njegovo obnovo vloženi 1,5 milijona ZAR (1 USD = 15,4 ZAR po podatkih iz februarja 2016). Park je ograjen in ima več vhodov, ki se ponoči zaklepajo. Spada med glavne parke, zato se čisti enkrat tedensko (glej preglednico 1). Drugi največji park je park Aleca Gorschela v stanovanjski soseski Berea. Obkrožen je s številnimi stanovanjskimi bloki, v bližini pa so tudi

Preglednica 1: Parki v središči Johannesburga

park	lokacija	velikost (m ²)	vzdrževanje (na št. dni)	stroški sanacije (ZAR)
Joubertov park	poslovno središče	38.500	7	1,5 milijona
park Aleca Gorschela	Berea	16.700	21	ni podatkov
park J. Z. de Villiersa	Berea	16.000	21	3,6 milijona
Mitchellov park	Berea	11.320	21	0,65 milijona
park ob ul. Nugget Street	Doornfontein	8.000	21	0
park Attwell Gardens	poslovno središče	8.000	21	4,5 milijona
park ob ul. End Street (jug)	Doornfontein	7.700	21	10,4 milijona*
park ob ul. End Street (sever)	Doornfontein	5.500	21	
park Ernesta Oppenheimerja	poslovno središče	3.300	21	ni podatkov
Tudhopov park	Berea	2.800	21	19.000

Opomba: * Podatek je za oba parka.

osnovna šola in več srednjih šol. Obnovljen je bil v finančnih letih 2001–2002 in 2007–2008, pri čemer je prvi projekt obnove vodila družba Johannesburg City Parks and Zoo, drugi pa JDA, ki je obnovila otroško igrišče za manj kot 20.000 ZAR. Čeprav je park ograjen, sta avtorja med terenskim ogledom območja leta 2014 opazila, da je ograja na več mestih prebita. Ker spada med urejene parke, se čisti samo enkrat na tri tedne. Park so še tretjič obnovili leta 2015. Zdi se, da se za obnovo teh parkov porabljajo ogromne vsote denarja, zaradi nerednega vzdrževanja pa začnejo ponovno propadati. Kot je razvidno s slike 4, je bilo iz parka odstranjeno skoraj vse rastje, ki ga nameravajo nadomestiti s trdimi tlakovanimi površinami, neprijaznimi za uporabnike.

Najmanjša parka v središču mesta sta Tudhopov park in park Ernesta Oppenheimerja. Tudhopov park se nahaja v stanovanjski soseski Berea in je bil obnovljen pred več kot desetletjem (v finančnem letu 2001–2002) v višini 19.000 ZAR. Je slabo opremljen in obsega odprto zelenico z velikimi drevesi, tlakovanimi pešpotmi ter nekaj klopami in otroškimi igrali. Tudi ta park se vzdržuje samo enkrat na tri tedne, kar pomeni, da dosega nizke ocene glede čistoče. Park Ernesta Oppenheimerja, ki je v poslovnem središču mesta, je bil po obnovi pod okriljem JDA ponovno odprt aprila 2011. Je ograjen in ima vhoda na nasprotnih straneh. Je nekaj posebnega, ker so v njem razstavljene izvirne skulpture, zato je bil določen za sestavni del načrtov mestne prenove (glej sliko 5). Med ogledom parka so bili vidni določeni znaki propadanja, vključno s pokvarjenimi javnimi stranišči in smetmi na vidnih mestih.

Mitchellov park in park ob ulici Nugget Street, ki se nahajata v soseskah Berea in Doornfontein, sta srednje velikosti. Med vsemi preučevanimi parki ima prvi največ opreme, drugi pa najmanj. Mitchellov park je bil obnovljen v finančnih letih 2001–2002 in 2012–2013, pri čemer so v obnovo vložili 650.000 ZAR. Kljub vsemu denarju, porabljenemu za iz-

boljšave, je park zanemarjen in slabo vzdrževan. Na določenih mestih na zelenici je trava usahnila, poleg tega po parku ležijo kupi smeti. Park ob ulici Nugget Street bi prej opisali kot odprt prostor in ne kot park, saj v njem ni znakov kakršnih koli izboljšav. Oba parka spadata v kategorijo urejenih parkov.

Parka na južnem in severnem delu ulice End Street se nahajata v soseski Doornfontein. Oba je leta 2009 obnovila JDA za namene svetovnega nogometnega prvenstva 2010, pri čemer je v obnovo vložila 10 milijonov ZAR. Vključujeta večinoma tlakovane površine z manjšo trato in samo nekaj večjimi drevesi. Vsak od njiju ima otroško igrišče in je ograjen. Čeprav spadata v kategorijo parkov, ki se vzdržujejo samo enkrat na tri tedne, sta bila med terenskim ogledom razmeroma dobro vzdrževana. Kljub temu sta uporabnikom neprijazna, saj v njih prevladujejo trde tlakovane površine (glej sliko 6).

Park Attwell Gardens v poslovnem središču Johannesburga je blizu glavne železniške postaje (Park Station). Potem ko ga je JDA obnovila (stroški obnove so znašali 4,5 milijona ZAR), je bil ponovno odprt avgusta 2011. Park je večinoma tlakovan in ograjen z ograjo, ki se ponoči zaklepa. Obdajajo ga neformalne trgovine (glej sliko 7), tržnica s sadjem in zelenjavo in postajališče za taksije. Vse te dejavnosti običajno proizvedejo ogromne količine odpadkov, in ker se park čisti samo enkrat na tri tedne, so smeti v tem parku velik problem, kar je bilo vidno tudi med terenskimi ogledi (glej sliko 8).

Park J. Z. de Villiersa je eden od večjih parkov v stanovanjski soseski Berea v središču mesta. V finančnem letu 2001–2002 ga je najprej obnovila družba Johannesburg City Parks and Zoo, ki je v obnovo vložila 3,4 milijona ZAR. Druga obnova je v finančnem letu 2007–2008 potekala pod okriljem JDA, ki je vložila 20.000 ZAR v sanacijo otroškega, nogometnega in košarkarskega igrišča. Čeprav je park ograjen, je ograja na več mestih prebita, poleg tega so velik problem tudi odpadki.

Slika 5: Park Ernesta Oppenheimerja sredi poslovnega središča mesta (foto: Nico Kotze)

Slika 6: Otroško igrišče v parku v južnem delu ulice End Street (foto: Nico Kotze)

Slika 7: Neformalne trgovske dejavnosti v parku Attwell Gardens (foto: Nico Kotze)

Slika 8: Problem z odpadki v parku Attwell Gardens (foto: Nico Kotze)

5 Sklep

Parki opravljajo najrazličnejše funkcije, zato imajo pomembno in pozitivno vlogo v vsakdanjem življenju mestnih prebivalcev. S tega vidika je pomembna tudi pričujoča raziskava, v kateri avtorja preučujeta obnovo parkov v središču Johannesburga in ugotavljata, kakšno vlogo imajo pri sanaciji propadajočega poslovnega središča enega od največjih južnoafriških mest. Proces mestne prenove Johannesburga namreč poteka že več kot dvajset let.

Kot navaja T. Winkler (2013: 310), »je v večini objavljenih virov na temo mestne prenove dvajset let prepoznano kot dovolj ‚intenzivno‘ obdobje vlaganja javnih sredstev v obnovo, ki naj bi dala vidne in splošno uporabne rezultate. Zunanji opazovalec bi se v tem primeru verjetno vprašal: Če je bilo v obnovo središča Johannesburga vloženo že toliko časa, denarja in energije, zakaj je potem toliko izoliranih in razdrobljenih ‚polepšanih‘ otokov, ki jih v veliki masi razpadajočih predelov komaj opaziš?«

Raziskava je pokazala, da je mestna uprava prepoznala pomembno vlogo, ki jo imajo parki in odprti prostori pri izboljšanju podobe mesta in zagotavljanju koristi skupnostim, ki živijo v njihovi bližini. Zaradi tega je poskrbela, da so parki in odprti prostori pomemben del načrtov prenove mestnega središča. Prav tako so pomemben del nekaterih vidnejših strategij mestne prenove, kot sta listina o prenovi mestnega središča (ang. *Inner City Regeneration Charter*) iz leta 2007 in celostni načrt razvoja Johannesburga 2012–2016 (ang. *Johannesburg Integrated Development Plan*). V okviru prenove Johannesburga je bilo obnovljenih in saniranih več parkov v središču mesta. V raziskavi sta avtorja ugotovila, da so najpomembnejši déležniki, odgovorni za sanacijo in vzdrževanje parkov in odprtih prostorov, mestna občina Johannesburg, družba Johannesburg City Parks and Zoo in JDA, pri čemer pa je treba upoštevati problematične odnose med temi organizacijami. Za odpravo nejasnosti glede odgovornosti posameznih déležnikov je potrebno boljše sodelovanje in sporazumevanje.

Raziskava je razkrila tudi pomanjkanje sredstev za sanacijo in predvsem ustrezno vzdrževanje objektov. Poleg tega je trenutni razpored vzdrževanja parkov v središču mesta (samo enkrat tedensko ali samo enkrat na tri tedne) popolnoma neprimeren za območje s tako visoko gostoto prebivalstva. Če se ti parki ne bodo čistili pogosteje, bodo vedno neurejeni, nepriljubljeni in neprijazni za javnost. Velik problem v parkih v središču mesta je tudi vandalizem, ki se lahko reši šele, ko se bo spremenil odnos prebivalcev do tovrstnih odprtih prostorov. Zaradi vseh navedenih ovir so parki in oprema v njih v slabem stanju. Uprava parkov v središču mesta se tako spopada s številnimi težavami. Po besedah območne uprave so parki v središču mesta trenutno v nezadovoljivem stanju, saj dinamika mestnega središča povzroča edinstvene izzive, ki jim jih še ni uspelo premagati. Za izboljšanje razmer v središču mesta bi bilo treba ustrezno odpraviti vse glavne ovire. Prav tako bi bilo treba poskrbeti za ustrezno upravljanje, dodeliti dovolj sredstev za vzdrževanje parkov in ustanoviti ustrezna partnerstva za reševanje nastalih okoliščin. Posledično bi bilo treba spremeniti in prilagoditi tudi upravljaljske strategije.

Tudi če se bo denar vlagal v sanacijo parkov v mestnem središču, izboljšave ne bodo nikoli vidne, negativna mnenja v rumenem tisku, med prebivalci in drugimi opazovalci pa se ne bodo nikoli spremenila, če mestna občina ne bo poskrbela za ustrezno vzdrževanje teh parkov.

.....
Leani de Vries

University of Johannesburg, Department of Geography, Environmental Management and Energy Studies, Južnoafriška republika
E-pošta: leanidevries@gmail.com

Nico Kotze

University of Johannesburg, Department of Geography, Environmental Management and Energy Studies, Južnoafriška republika
E-pošta: nicok@uj.ac.za

Viri in literatura

Bethlehem, G. (2013): A new dynamic – urban regeneration in the Joburg CBD. *The Journal of the Helen Suzman Foundation*, 69(June), str. 17–24.

Bollens, S. A. (1998): Urban planning amidst ethnic conflict: Jerusalem and Johannesburg. *Urban Studies*, 35(4), str. 729–750. DOI: 10.1080/0042098984727

Bratina Jurković, N. (2014): Perception, experience and the use of public spaces by residents of urban neighbourhoods. *Urbani izziv*, 25(1), str. 107–125. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-01-003

Cerar, A. (2014): From reaction to initiative: Potentials of contributive participation. *Urbani izziv*, 25(1), str. 93–106. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-01-002

Chiesura, A. (2003): The role of urban parks for sustainable cities. *Landscape and Urban Planning*, 68(1), str. 129–138. DOI: 10.1016/j.landurbplan.2003.08.003

Chipkin, I. (2005): The political stakes of academic research: Perspectives on Johannesburg. *African Studies Review*, 48(2), str. 87–109. DOI: 10.1353/arw.2005.0054

City of Johannesburg (2014): *Charter: Public spaces*. Dostopno na: <http://www.jonurg.za> (sneto 20. 4. 2014).

Council for the Environment (1989): *Guidelines for the planning and management of natural open spaces in urban area*. Pretoria, Council for the Environment.

Council for Scientific and Industrial Research (2012): *CSIR Guidelines for the provision of social facilities in South African settlements*. Dostopno na: <http://www.csir.co.za> (sneto 2. 7. 2014).

Department for Transport, Local Government and Regions (2002): *Green spaces, better places*. London.

Donaldson, R., Benn, J., Campbell, M., in De Jager, A. (2014): Reshaping urban space through studentification in two South African urban centres. *Urbani izziv*, 25(supplement), str. S176–S188. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-supplement-013

Dube, I. (2014): *Regional manager, Johannesburg Parks, City of Johannesburg* (intervju, 2. 7. 2014).

Enger, S. C. (2005): *Planning for parks, recreation and open spaces in your community*. Dostopno na: <http://www.commerce.wa.gov> (sneto 12. 4. 2014).

Garner, G. (2011): *Johannesburg: Ten ahead*. Craighall Park, Double G Media.

Gibson, M. S., in Langstaff, M. J. (1982): *An introduction to urban renewal*. London, Hutchinson & Co.

Giliberti, M. (2013): Rethinking the memorial in a Black Belt landscape: Planning, memory and identity of African-Americans in Alabama. *Urbani izziv*, 24(1), str. 144–159. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2013-24-01-004

Goličnik, B. (2008): Parks and their users. *Urbani izziv*, 19(2), str. 133–139. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2008-19-02-002

Johannesburg City Parks and Zoo (2014): *Maintaining Joburg's green crown*. Dostopno na: <http://www.jhbcityparks.com> (sneto 21. 7. 2014).

Jole, M. (2008): The public of parks: In between observation and action, the example of Paris. *Urbani izziv*, 19(2), str. 169–173. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2008-19-02-007

Landau, L., in Gindrey, V. (2008): *Gauteng 2055 trend paper: Population and migration*. Johannesburg, University of the Witwatersrand.

Mapetla, M. (2006): *The inner-city regeneration programme and its impact on the small businesses and informal traders: The case of Johannesburg*. Magistrsko delo. Johannesburg, University of the Witwatersrand.

Murray, M. J. (2011): *City of extremes: The spatial politics of Johannesburg*. Johannesburg, Wits University Press. DOI: 10.1215/9780822391814

Mwendwa, P., in Giliba, R. A. (2012): Benefits and challenges of urban green space. *Chinese Journal of Population Resources and Environment*, 10(1), str. 73–79. DOI: 10.1080/10042857.2012.10685062

Özgüner, H. (2011): Cultural differences in attitudes towards urban parks and green spaces. *Landscape Research*, 36(5), str. 599–620. DOI: 10.1080/01426397.2011.560474

Page, S. J., in Connell, J. (2010): *Leisure: An introduction*. Essex, Pearson Education.

Piiparinen, R. (2013): Gentrification as an end game, and the rise of "sub-urbanity". *New Geography Blog*, 31 January. Dostopno na: <http://www.newgeography.com> (sneto 5. 8. 2015).

- Pompe, A., in Temeljotov Salaj, A. (2014): Qualitative criteria of urbanism and brands: A comparative analysis. *Urbani izziv*, 25(1), str. 74–92. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2014-25-01-001
- Rogerson, C. M. (1996): Image enhancement and local economic development in Johannesburg. *Urban Forum*, 7(2), str. 139–156. DOI: 10.1007/BF03036759
- Rogerson, C. M. (2004): Towards the world-class African city: Planning local economic development in Johannesburg, South Africa. *Africa Insight*, 34(4), str. 12–21.
- Rogerson, C. M., in Rogerson, J. M. (2015): Johannesburg 2030: The economic contours of a "linking global city". *American Behavioral Scientist*, 59(3), str. 347–368. DOI: 10.1177/0002764214550303
- Rudolph, M., Kroll, F., Ruysenaar, S., in Dlamini, T. (2012): *The state of food insecurity in Johannesburg*. Kingston and Cape Town, Queen's University and African Food Security Urban Network.
- Schnehage, M. (2012): Millions ploughed into reclaiming Jo'burg's inner city. *Business Day*. Dostopno na: <http://www.moneyweb.co.za> (sneto 20. 5. 2015).
- Solecki, W. D., in Welch, J. M. (1995): Urban parks: Green space or green walls? *Landscape and Urban Planning*, 32(2), str. 93–116. DOI: 10.1016/0169-2046(94)00193-7
- Talen, E. (2010): The special logic of parks. *Journal of Urban Design*, 15(4), str. 473–491. DOI: 10.1080/13574809.2010.502335
- Thompson, C. W. (2002): Urban open space in the 21st century. *Landscape and Urban Planning*, 60(2), str. 59–72. DOI: 10.1016/S0169-2046(02)00059-2
- Thwaites, K., Helleur, E., in Simkins, I. M. (2005): Restorative urban open space: Exploring the special configuration of human emotional fulfilment in urban open space. *Landscape Research*, 30(4), str. 525–547. DOI: 10.1080/01426390500273346
- Todes, A. (2012): New directions in spatial planning? Linking strategic spatial planning and infrastructure development. *Journal of Planning, Education and Research*, 32, str. 400–414. DOI: 10.1177/0739456X12455665
- Visser, G., in Rogerson, C. M. (2014): Reflections on 25 years of *Urban Forum*. *Urban Forum*, 25(1), str. 1–11. DOI: 10.1007/s12132-014-9227-3
- Walsh, S. (2013): "We won't move": The suburbs take back the centre in urban Johannesburg. *City*, 17(3), str. 400–408. DOI: 10.1080/13604813.2013.795330
- Winkler, T. (2009): Prolonging the Global Age of Gentrification: Johannesburg's regeneration policies. *Planning Theory*, 8(4), str. 362–381. DOI: 10.1177/1473095209102231
- Winkler, T. (2013): Why won't downtown Johannesburg "regenerate"? Reassessing Hillbrow as a case example. *Urban Forum*, 24, str. 309–324. DOI: 10.1007/s12132-012-9178-5
- Young, G. A. (2012): *Leading with landscape: A regenerative strategy for Johannesburg's inner city*. Dostopno na: <http://sfc2012.org> (sneto 15. 4. 2014).
- Zhang, J., Kotze, N., in Minghui, Y. (2012): Living in a changing Chinese urban landscape: The Dalian case study. *Urbani izziv*, 23(2), str. 93–102. DOI: 10.5379/urbani-izziv-en-2012-23-02-002